

ROBER KOPTAŞ • Unufak

ROBER KOPTAŞ 1977'de İstanbul'da doğdu. Lusavoriçyan, Karagözyan, Surp Haç Tibrevank okullarından sonra Marmara Üniversitesi Çalışma Ekonomisi ve Endüstri İlişkileri Bölümü'nde lisans eğitimini tamamladı. Boğaziçi Üniversitesi'nde, yazar, hukukçu, mebus Krikor Zohrab hakkındaki teziyle Modern Türkiye Tarihi yüksek lisansı derecesini aldı. Üniversite öğrenciliği yıllarından itibaren çalıştığı Aras Yayıncılık'ta 2015-2023 arasında genel yayın yönetmenliği yaptı. 2006'da "Hayat, Olduğu Gibi" başlığı altında köşe yazıları yazmaya başladığı *Agos* gazetesinde, 2007'de Hrant Dink'in katledilmesinin ardından editör olarak görev aldı; 2010-2015 arasında gazetenin genel yayın yönetmenliğini üstlendi. 2013'te kızı Saren doğdu. *Express*, *1+1*, *Mesele*, *Agos*, *Notos*, *Toplumsal Tarih*, *Tarih ve Toplum*, *Birikim*, *Bianet*, *K24*, *Gazete Duvar*, *Civilnet* gibi çeşitli mecralarda yazı, söyleşi ve makaleleri yayımlandı. Romanı *Unufak Eylül* 2024'te İletişim Yayınları'nca basıldı. İstanbul'da yaşıyor, yazıyor ve yeni romanı üzerinde çalışıyor.

İletişim Yayınları 3470 • Çağdaş Türkçe Edebiyat 622

ISBN-13: 978-975-05-3730-1

© 2024 İletişim Yayıncılık A.Ş. / 1. BASIM

1. Baskı 2024, İstanbul

EDITÖR Duygu Çayırıcıoğlu, Emre Bayın

KAPAK ve KAPAK ILLÜSTRASYONU Seda Mit

KAPAK FOTOĞRAFI Şirvanyan ailesi, 1910'lar

UYGULAMA Hüsnü Abbas

DÜZELTİ Nebiye Çavuş

BASKI Ayhan Matbaası · SERTİFİKA NO. 44871

Mahmutbey Mahallesi, 2622. Sokak, No: 6/31 Bağcılar 34218 İstanbul

Tel: 212.445 32 38 • Faks: 212.445 05 63

CILT Güven Mücellit · SERTİFİKA NO. 45003

Mahmutbey Mahallesi, Devekaldırımı Caddesi, Gelincik Sokak,

Güven İş Merkezi, No: 6, Bağcılar, İstanbul, Tel: 212.445 00 04

İletişim Yayınları · SERTİFİKA NO. 40387

Cumhuriyet Caddesi, No. 36, Daire 3, Seyhan Apartmanı,

Harbiye Mahallesi, Elmadağ, Şişli 34367 İstanbul

Tel: 212.516 22 60-61-62 • Faks: 212.516 12 58

e-mail: iletisim@iletisim.com.tr • web: www.iletisim.com.tr

ROBER KOPTAŞ
Unufak

Birinci Bölüm

Uzun tatillerden biriydi. Boşken daha da büyüyen koca bina-
da bir başıma, tebeşir tozuyla kaplı ıssız ve kokusuz sınıflar,
en ufak sesin bile yankılandığı soğuk mermer katlar arasında
aylak aylak dolanırken kapısında siyah üstüne sarı yaldızlı
harflerle SEKRETERLIK yazan odaya girdim. Bilmediğim yer
değildi. Hafta sonu ya da başka bir tatil geldi mi masanın üs-
tünde daktilo ve telefon dışında bir şey bırakmıyor, dolapları
sıkı sıkıya kilitliyorlardı. Daktilonun tuşlarına taka tuka basa
basa hayalî kelimeler yazmaktan sıkılabılı çok olmuştu. Bir ara
telefonla masal hattını arayabileceğimi keşfetmişim ama son-
ra okul yönetimi telefon aramalarına dakika sınırı koymuştu,
üç dakikada bir 166'yı yeniden çevirmek bir yerden sonra iş-
kenceye dönüyordu, her seferinde farklı bir masal başlıyor,
hiçbiri üç dakika içinde bitmiyordu. İlgimi çekecek bir şeyler
bulabilme umuduyla, belki ondan da öte, başkasına ait bir ala-
nı ihlal etmenin yasak hazzıyla az gezinmemiştim o insansız
odalarda ama elime pek bir şey geçtiği söylenemezdi.

Sıkın sıkın bakınırken, masanın yanında, yerde, büyük
bir naylon torba gördüm. Heyecanla eğilip karıştırmaya baş-

ladım. Bir sürü kitap vardı. Büyük boy resimli kitaplar. Evi-rip çevirdim. Güzellerdi. Bir kedinin yiyeceğini güvenli bir yere götürmesi gibi, torbayı alıp yukarı, üst kattaki yatakhaneye çıkardım ve kitaplardan birini alıp kazağımın içine soktuktan sonra kalanları tekrar dönüp bakmak üzere ranzanın altına sakladım. Binada benden başka kimse olmadığını bilsem de bütün bunları yakalanma korkusuyla, büyük bir temkin ve dikkatle yaptım. Bakarsın biri çıkar gelirdi, ne olur ne olmazdı. Bu okula ilk düştüğümde diğer çocuklarda hemen görüp nasıl becerdiklerine şaşıtığım, onları öğretmenlerin, belletmenlerin, hademelerin hışmından koruyan, başına her an bir şey gelebileceği bilgisiyle daima tetikte olma cevvalliğinde giderek yol aldığımı düşünüp kendi kendimle gurur duydum.

O tatilin her gününde, daha önce bilmediğim bir heyecanla kitapları ranzanın altından birer birer aldım ve annemin üst kattaki odasına çıkarıp her birini yutar gibi okudum. Hepsini birden götürsem annem şüphelenirdi ama tek bir kitabın üstünde durmaz, her seferinde elimde farklı birinin olduğuna da muhtemelen dikkat etmezdi. O sessiz sedasız günlerde yalnızlıktan, iç sıkıntısından, derinde bir yerlerde kaynayıp duran adını koyamadığım bütün o huzursuzluklardan uzaklaşmanın mümkün olduğunu böylece fark ettim. Hiç değilse bir süreliğine. Hazine değerinde bir keşifti.

Kitapları sonları gelmesin diye ağır ağır okuyarak bitirdikten sonra yenilerini bulabilir miyim diye aranmaya başladım. Sekreterliğin karşı kanadındaki, okul açıkken kapısı hep kapalı olan, zaten kimselerin uğramadığı kütüphane kilitleydi. Kat kat yağlıboyayla iyice kalınlaşmış ağır ahşap kapıyı zorladım, biraz güç kullanıp kanırtarak açmaya çalıştım ama beceremedim. Eski ve inatçı kilidi kırmaktan korktum, kimin yaptığını bileceklerdi, benden başka çocuk kalmıyordu binada, cezalandırılırdı. Gözümün önüne o en tehlikeli

Harutyun öğretmenin metal cetvelini hışımla ellerime indirdiği korkutucu bir sahne geldi ama hemen kovdum onu, kütüphane bekleyebilirdi. Aynı sebeple tatilin son akşamı, kitapları aldığım yere geri götürdüm. İçim gidiyordu ama başka çarem yoktu. İhtiyacın olan bir şeyi sahibinin haberi olmadan almak her zaman hırsızlık değildir diyen amcamı hatırladım. Şimdi anlıyordum onu.

Ertesi gün ilk ders biter bitmez kütüphanenin kapısında idim. Aynı zamanda okulun spor formalarının, beden derslerinde oynayalım diye ortaya çıkardıkları topların ve bilumum ıvrı zıvrın bulunduğu spor odasıyla birtakım eski tüpler ve kaplar dışında bomboş olan, en son ne zaman kullanıldığını kimsenin bilmediği bilim laboratuvarının da sorumlusu olan kısa boylu, kaşları hep hayır diyormuş gibi kalkık, yüzünün bütün çizgileri keskin olduğu için hep kızgınmış gibi görünen kütüphaneci kadın masasındaydı, beni görünce şaşırды. Bu tür ziyaretlere pek alışkın olmadığını anlayıp bir açıklama yapmam gerektiğini düşünerek, kitaplara bakmak istediğimi söyledim. Kaşları biraz daha yukarı kalktı, bir şey demedi ama başını sallayıp önündeki işle ilgilenmeye devam etti. Karşı taraftaki büyük pencere ve kapı boşluğu dışında tüm duvarları boydan boya kaplayan rafların önü sıra sessizce dolanmaya başladım. Oda, kapı aralığından görüldüğünden daha geniş, tavan daha yüksekti. Yüzlerce, belki binlerce kitap vardı raflarda. Çoğu ciltlenmişti, sırtlarında mavi ya da bordo zemin üzerinde kitapların, yazarların adları hep aynı gümüş ya da altın yaldızla yazılıydı. Başımı bir sağa bir sola eğerek ne olduklarını, neden bahsettiklerini anlamaya çalışıyordum ama bana arkalarını dönmüş gibi duran kitap başlıkları ya da yazar adları hiçbir şey ifade etmiyordu. Sonra, onları elime alıp karıştırabileceğimi akıl ettim. Yapıp yapamayacağımı sormaya çekindiğimden, bir rafa doğru elimi uzattım ve göz ucuyla, her hareketimi izlemekte olduğunu

hissettiğim kütüphaneci kadına baktım. Benim kitapların karşısında oyalanmam gibi, o da önündeki deftere bir şeyler karalayarak oyalanıyordu. Bir kitabı sırtından tuttum, birkaç saniye bekledim ve kadın bir şey söylemeyince onu kim bilir ne zamandır beklediği yerden usulca aldım. Sayfaları çevirirken burnuma eski kâğıt ve toz kokusu geldi, neredeyse hapşırıacaktım ama kitap üflesem dağılacak gibiydi, kendimi tutmayı başardım. Onu bırakıp bir başka kitabı, sonra bir başkasını, sonra bir diğerini aldım elime. Kütüphaneci kadın boğazını temizledikten sonra, istersem bir kitap alıp götürebileceğimi, bir hafta sonra onu getirip yenisini alabileceğimi söyledi. Sigaradan çatlamış sesiyle, “Her seferinde bir tane,” diye ekledi ve anlaması çok zor bir gerçeği açıklıyormuş gibi, eskisini getirmeden yenisini almak yok diye tekrarladı. Bunun üzerine o an parmağımın altında duran kitabı çekip aldım ve tuttuğum hapşırık tam o anda patladı. Tükürük taneleri üzerinde *Moby Dick* yazan kapağın her yanına sıçradı. Yine kütüphaneci kadına bakarak önlüğümün koluyla kaptaki tükürüğü hızlıca sildim. Kadın belli belirsiz gülümseyince rahatladım, sorun yoktu. Sayfalar arasına dağılmış resimlerde gördüklerimden, gemicilerden, uzaklara bakıp duran tahta bacaklı kaptandan, balinalardan etkilenmiştim, ayrıca teneffüs de bitmek üzereydi. Kadına doğru yürüyüp kitabı uzattım. Masanın üzerindeki küçük defteri kenara çekip çekmecedenden daha büyük bir tane çıkardı, kurdelesinden tutup orta yerinden açtı, kaldığı yeri buldu ve oradaki kutucuklara bir şeyler yazdıktan sonra defteri bana doğru çevirdi. Suratına baktım, ne yapacağımı bilmiyordum. Sayfanın sonuna doğru bir kutuyu upuzun tırnaklı işaretparmağıyla tıklatıp imza atmam gerektiğini söyledi. Daha önce hiç imza atmamıştım. Sınıf öğretmenimizin ezbere bildiğim imzasını hatırlamaya çalışıp adımla soyadımın baş harflerini, A. D., tıpkı buradaki gibi yanlarına birer nokta koyarak yazdım ve

sonra da sanki yazdığımı beğenmemişim gibi ama üzerini de tam kapatmayacak şekilde karaladım. Kütüphanecinin bakışlarına bakılırsa tamamı, becermişim. Unutmamamı, en geç bir hafta sonra kitabı getirmemi söyledi. Başımı sallayıp kütüphaneden çıktım, o anda zil çaldı.

Kitapları, onlar aracılığıyla başka dünyalara ve hatta başkalarının dünyalarına gidebileceğim için sevmemişim. Orada, o koca binada, o sınıfta, o yatakhane sürekli olarak boğazıma yerleşmiş, nereden geldiğini bilmediğim bir yumruyla dolaşıyordum ve çevirdiğim her sayfa, içine daldığım her kitap beni oradan uzaklaştırıyor, yumrumu bana unutturuyordu, o an önemli olan sadece buydu. Özel bir yeteneğim, çocuklar arasında ilgi çekecek bir vasfım yoktu. Ne müthiş goller atıyor, ne içli şarkılar söylüyor ne de yatakhane ışıklar söndükten sonra herkesi gülmekten altına işeten fıkralar ya da zaten pek niyetli olmadığımız uykumuzu kaçırarak korku filmleri anlatabiliyordum. Yetimhaneye üçüncü sınıfta damdan düşer gibi gelmem, üstüne çamaşırhaneye bakan annemin okuldaki varlığı, hepsi orada benden daha kıdemli olan sınıf arkadaşlarımın, hatta başka sınıflardaki öğrencilerin gözünde beni kendiliğinden bir hasma çeviriyor, hedef haline getiriyordu. Varlığımın onlarda hiç de iyi duygular uyandırmadığını görüyor, görünmez olmak için kendimi ders çalışarak meşgul ediyordum, çünkü yapacak fazla bir şey yoktu, etüt saatleri uzundu ve iyi notlar almak her şeye rağmen bir koruma sağlıyor, yan etki kabilinden fazladan biraz haset yaratsa da itilip kakılmamı bir nebze engelliyordu. Gerçi ders çalışmanın da bir sınırı vardı. Allah'tan çocuklar boş zamanlarımızdaki bütün o koşturmacanın ortasında durup kitap okuyan kocakafalı bir dörtgözü ne yapacaklarını bilemediklerinden bana pek ilişmiyorlardı. Yetimhanenin o yaban ortamında kitaplarla haşır neşir olmam

belli başlı rekabetlerden, meydan okumalardan, hırgürden, kazanamayacağım kavgalardan feragat ettiğim anlamına geliyordu. Kitap benim su içerirken yılan bile dokunmazımdı, sahiden de dokunmuyorlardı.

Bir zamandır, bildiğim hayat darmaduman olmuştu. Aşına olduğum o hayatın içinde de çok huzurlu olduğum söylenemezdi ama yine de benimdi, sahip olabileceğim tek hayattı. Evimizden ayrılmış, babamı orada bir başına bırakmıştık, her şeyin bir hatıraya dönüşmesinden korkuyordum. Annem yetimhanede işe girmişti, beni de okuduğum gündüzlü okuldan alıp oraya kaydettirmişti. Ağabeyim Kapalıçarşı'da sadekâr çıraklığı yapıyor, okulda anneme verilen odada, onunla beraber kalıyordu. ocuk kalabalığı içinde kendimi yapayalnız hissediyordum. Annem, ailelerinden uzak, anasız ya da babasız büyüyen yülden fazla çocuğun gözünde beni imtiyazlı kılıyor ve o imtiyaz vahşi ocuk cangılında sağ kalmamı daha da zorlaştıran bir zaafa dönüşüyordu. Bana sorarsanız, bir başına bırakılmış, terk edilmiştim ama kimsenin bana bir şey sorduğu yoktu, ben de kimseye bir şey anlatmak istemiyordum, anlatacak durumda da değildim zaten.

Geride bıraktığımız ev ve oradaki halimiz pek matah değildi, bunun farkındaydım. Ama başka türlüşünün mümkün olduğunu biliyordum ve bütün sefaletimize rağmen, Sondurak denen mahallemizdeki bodrum katımızı yetimhaneye yeğlerdim. Babam, bir oda bir salondan ibaret bir apartman dairesinde karantina ne kadar uygulanabilirse o kadar karantinadaydı. Tabağı çanağı bizimkilerden ayrı yıkanır, ayrı yerde tutulurdu, kullanmamız yasaktı. Elbiseleri bizden ayrı yıkanır mıydı hatırlamıyorum ama annemin hastalık bize bulaşmasın diye ne kadar titizlendiğini biliyorum. Bazı geceler ya da sabahlar banyodan gelen öksürüğünü duyardık. Kurumuş kan parçaları lavabonun sağında solunda asılı kalırdı. Kendimi bildim bileli hastaydı. Aklımın ermeye

başladığı yaşlardan o ölene kadar sürdürdü bu. Verem diyorlardı, kalbi var diyorlardı. Çok sonra, o çoktan gittikten sonra öğrendim, akciğer kanseri de olmuş. Ben de çok zayıftım. Ciğer röntgenimde duman görülmüştü, artık neyin dumanıysa, annem çok korkmuştu. Doktor iyi beslenmesi lazım dediğinde annem yutkunmuştu. Siyah beyaz bir Türk filminde yaşıyor gibiydik ama hayır, dünyamız kendimi çimdiklememe gerek kalmayacak kadar gerçektir.

Yatakları ayrıydı, birlikte yattıklarını hiç görmedim. Babam karanlık bir mağaraya benzeyen yatak odasında uyurdu, annem salondaki divanda. Biz de ağabeyimle, annemin az ötesine serdiğimiz yer yatağında ayaklı başlı yatardık. Babamı nadiren görürdük. Kahveden ya da artık nerede içiyorsa, annem zıkkımlanıyorsa derdi, oradan gecenin bir yarısı döner, ertesi gün öğlene doğru kalkardı. Erken uyandığını görmedim. Gece çorba içip uyur, kahvaltıyı da çorbayla ederdi. Akşam o geldiğinde uyumuş, gündüz de ya okula gitmiş ya da okuldan dönmüş, sokağa, oynamaya çıkmış olurduk. Horlardı, horultusunu duyardık. Onu görmezdik ama yok değildi, yokluğuyla vardı.

Her gün bir avuç dolusu ilaç yutardı. Güldüğünü nadiren gördüm. Daha çok fotoğraflarda ve epey sonra. Genelde arkadaşlarıyla bir meyhanede, rakı sofrasında olduğu zamanlarda verilmiş pozlardı bunlar ya da daha erken tarihlerde, annemle bir nişan ya da düğün davetinde, yine masada. Ağzının hafifçe bir tarafa eğildiği, gözlerinin kısıldığı müstehzi, halinden memnun görünen ama gözbebeklerinde onu hiç terk etmeyen kederleri okuyabildiğim bir tebessüm. Çok kötülense hastaneye yatardı, onu bazen birkaç hafta, bazen birkaç ay görmezdik. Çıktığında, hiçbir şey olmamış gibi, kahvehane, meyhane, içki ve sigara mesaisine kaldığı yerden devam ederdi. Bir seferinde, Heybeli'deki sanatoryumdaydı. Tebdil-i hava iyi gelirmiş, doktor öyle söylemiş. Ne anlama

geldiğini biliyordum, yine filmlerden tabii. Biri hastalanıp öksürürken mendiline kan geldi mi müzik muhakkak acılaşır, doktor tebdil-i hava ve mutlak istirahat tavsiye eder, birileri muhakkak gözyaşı dökerdi. Babamı Heybeli'deki hastanenin bahçesinde hayal edebiliyorum. Müziksiz ve gözyaşsız. Acaba aklımdan neler geçiyordu? Oraya gitmiştik, ada o kadar güzeldi, yeşillik öyle hayat doluydu ki burada hasta olmak o kadar da kötü bir şey olmamalı diye düşünmüştüm. Sapsarı güneşin altında denize bakarak iyileşmemek mümkün değil gibiydi. Ne var ki öyle olmadı, gittikçe kötüleşti, durumu ağırlaştı. Zaten hep ağır bir şeyler taşıyor gibi omuzları düşük görmüştüm ben onu, giderek daha çok. Miras namına bana bir tek o yükü bıraktı.

Bir başka sefer, Heybeli'den önce olmalı, hastalığı iyice ilerlemiş, yarın dönerim diye evden çıkmış ama dönmemiş, bir buçuk ay hiç haber etmemişti. Annemin çalışmasına izin vermiyordu, yemek yapsın diye üç kuruşluk bir mutfak harçlığı bırakıyordu. Hatırlıyorum, çünkü ağabeyim ayak işlerinden kaydardığından annem bakkala hep beni gönderiyordu ve bir paket Sana yağı ve bir paket makarna alınabiliyordu o parayla. O gün evden çıktığında buzdolabının üstünde iki günlük para vardı. İki paket Sana yağı ve iki paket makarnalık o harçlıkla bir buçuk ay ne yaptık, annem evi nasıl çekip çevirecekti? İsa'nın beş küçük somun ekmek ve iki balıkla binlerce insanı doyurması gibi bir mucize gerçekleştirilmesi gerekiyordu. Ama gerçek hayatta mucizeler yoktu ve annem de o gelene kadar konfeksiyonda işe girmişti. Okul çıkışı korkumu ağabeyime hissettirmemeye çalışarak, bir an önce akşam olmasını ve annemin sağ salim eve dönmesini bekliyordum. Muhtemelen ağabeyim de aynı durumdaydı. Daha önce hiç yalnız kalmamıştık.

Bir akşam yemeğinde, balık kuyruklarını tabağın kenarına ayırmıştım. Kışın balıkları sobada ızgara ederdik. Sondu-

rak'tan aŖađı, Safa Meydanı'ndan bizim sokağa doğru inen seyyar satıcıların istavriti, hamsisi ucuzdu. Bazen, paramız yettiğinde Sinemk y'deki balıkçıdan da alırdık, o daha taze olurdu tabii. Annem ne yaptığımı sorunca, kuyrukların kelebeğe benzediğini, kelebeklerin uğur getireceğini, onları yemeyip saklarsam babamın hastaneden daha çabuk ıkaağını söyledim. Annem gülümsemiŐ, sonra da kendi tabağındaki balıkların hepsini yemiŐ, geride değil kuyruk, tek bir kılçık bırakmamıŐtı. Babam zaten hastanede deđilmiŐ, bir arkadaŐının Gebze'deki iftliğinde kalyormuŐ, bunu da sonradan  ğrendik.

Sonuncuda, Zeytinburnu'ndaki göğüs hastanesindeydi. Hasta milletinin herkesi eŐitleyen üniforması olan mavi pijamalar içindeyken bile uzun boyu ve zayıflığıyla bahçedeki diğer hastalardan ayrıldığını gördüğümde ŖaŐırmıŐtım. Yürüyen, kamburu ıkmiŐ bir ağaç gibiydi. O yeşillik içinde, güneşin yine güzelce ısıttığı bir pazar gününde onu yine de beklediğimden sağlıklı bulmuŐtım, gülümsüyordu. Bizi, beni, annemi ve ağabeyimi gördüğüne sevinmiŐ gibiydi. Gerçi sonra o mutedil hava dağıldı, annemin kıyafetini fazla güzel mi, fazla yeni mi buldu, ne oldu, yakasından çekiŐtirip nereden aldın bunu diye sordu. Annem artık okulda çalıŐıyordu, aylığıyla almıŐtı. O ise yolcuydu, önceden kontrol edebildiği Ŗeylere hükmü geçmez, yasak koyamaz olmuştu ve kendine de, geride kalanlara da kızgındı. Sonra biz yetimhaneye döndük, onu demir parmaklıklı büyük bir kapının ardında bıraktık. Biraz yürüdükten sonra dönüp baktım, oradaydı, Ŗimdi de yaprak dökmüŐ kambur bir ağaca benziyordu. GüneŐ batmaya yakın, ortalık h l  cıvıl cıvıldı. Onu son görüŐüm olduğunu bilmiyordum. Gerçi bir kez daha gördüm ama o sayılır mı emin değilim.